

Сергій Ступак

*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

Ратифікуючи Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Україна взяла на себе низку зобов'язань. У вказаному міжнародному договорі неодноразово згадується верховенство права. Наприклад, відповідно до ст. 6 цієї Угоди «Сторони співробітничать з метою забезпечення того, щоб їхня внутрішня політика ґрунтувалася на спільних для Сторін принципах, зокрема таких, як стабільність і дієвість демократичних інституцій, верховенство права та повага до прав людини і основоположних свобод...», а згідно зі ст. 3 «... верховенство права, належне врядування, боротьба з корупцією, боротьба з різними формами транснаціональної організованої злочинності й тероризмом, сприяння сталому розвитку і ефективній багатосторонності є головними принципами для посилення відносин між Сторонами» [1]. Нагадаємо, що і в Основному Законі України проголошується принцип верховенства права (ст. 8).

Таким чином, важливим орієнтиром при проведенні реформ в Україні є верховенство права. Лише реалізуючи положення, що становлять зміст верховенства права, зокрема законність, правова визначеність, заборона державного свавілля, додержання прав людини, ефективний

доступ до правосуддя, недискримінація і рівність перед законом, можна розбудувати правову державу, забезпечити реальність конституційного положення (ст. 3) про основну соціальну цінність (воно теж є складовою верховенства права).

Слід зауважити, що в Стратегії сталого розвитку «Україна — 2020» передбачено реалізацію конституційної реформи, зокрема в частині децентралізації. Відповідно до цієї Стратегії, метою політики в аспекті децентралізації є відхід від централізованої моделі управління в державі, забезпечення спроможності місцевого самоврядування та побудова ефективної системи територіальної організації влади в Україні, реалізація повною мірою положень Європейської хартії місцевого самоврядування, принципів субсидіарності, повсюдності і фінансової самодостатності місцевого самоврядування [2].

З моменту проголошення незалежності України проблема децентралізації влади посідає досить вагоме місце. Так, до Конституції України неодноразово ініціювалися зміни щодо діяльності та повноважень органів місцевого самоврядування. Причинами, що вплинули на усвідомлення необхідності таких змін, передовсім стали неефективність і невідповідність наявної системи публічної влади на різних рівнях адміністративно-територіального устрою в Україні потребам сучасного суспільства та необхідність реалізації положень Європейської хартії місцевого самоврядування; значний розвиток корупції, поступовий занепад місцевого самоврядування, чому сприяло знищення фінансової самостійності територіальних громад з боку держави. Адже нині вони повністю залежать від надходжень з державного бюджету.

Здебільшого децентралізацію влади розуміють як відхід від централізованої моделі управління та передання частини повноважень і ресурсів на нижчі рівні публічного управління. Децентралізація виступає однією з форм розвитку демократії, що дозволяє при збереженні держави та її органів розширити місцеве самоврядування, активізувати населення на вирішення власних потреб та інтересів, звужити сферу впливу держави на суспільство, замінюючи цей вплив механізмами саморегуляції, виробленими самим суспільством [3].

З кінця 2014 р. ця проблема набула значного висвітлення та назріла потреба її вирішення, адже в період з 2010 р. до 2014 р. в Україні було створено систему управління з жорсткою централізацією повноважень та ресурсів, передусім в органах виконавчої влади.

Так, у липні 2015 р. Президент України подав проект Закону «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)». Цим проектом передбачається ліквідувати обласні та районні адміністрації, тоді як джерелом влади повинні стати місцеві громади, яким буде надана можливість збору податків та розподілу місцевих бюджетів. Згідно з цим громади стануть адміністративно-територіальними одиницями. Також пропонується ввести інститут префектів, які будуть представниками держави на місцях.

Децентралізація передбачає наділення громад максимально широким колом повноважень, передання їм функцій виконавчої влади, розподіл повноважень між органами місцевого самоврядування, ліквідацію державних адміністрацій і створення замість них державних представництв, що мають здійснювати контрольно-наглядові і координаційні функції та будуть позбавлені виконавчих повноважень.

Причому це не позначиться на послабленні центральної влади в питаннях національної безпеки, оборони, зовнішньої політики та дотримання верховенства права.

Водночас, у цілому позитивно оцінюючи запропоновані зміни до законодавства щодо децентралізації влади (зважаючи на зміст верховенства права), слід відмітити, що верховенство права — це не просто принцип (чи доктрина), не просто конституційний припис, а свого роду дієвий (чинний) імператив. Таким чином, важливими моментами в цьому контексті є не просто підготовка проекту змін до законодавства і прийняття відповідного проекту (проектів), а й фактична їх реалізація, передовсім органами державної влади (хоча не варто забувати й про громадський контроль, тому активність з боку громадянського суспільства презюмується).

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 21 березня 2014 р. // Офіційний вісник України. — 2014. — № 75. — Ст. 2125.
2. Про Стратегію сталого розвитку «Україна — 2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 // Офіційний вісник України. — 2015. — № 4. — Ст. 67.
3. Скрипнюк О. В. Децентралізація влади як фактор забезпечення стабільності конституційного ладу: питання теорії і практики [Електронний ресурс] / О. В. Скрипнюк. — Режим доступу: www.ccu.gov.ua/doccatalog/document?id=251115. — Назва з екрана.